

ranjem i razvijanjem međunarodnih ekonomskih odnosa i iz toga proizašlih međunarodnih ekonomskih institucija kao dijela sistema kolektivne sigurnosti. Naglašavanje razlike između obaveza – a time i odgovornosti – velikih država u odnosu na male, koje imaju manje mogućnosti, ali i manje obaveza za osiguranje sigurnosti u svijetu – bit će korisno onima koji se bave današnjom pozicijom malih država u globalnom poretku. Koliko god danas živimo u svijetu malih država (a danas ih ima tričetiri puta više nego u Rooseveltovo doba), i danas ostaje aktualna Rooseveltova ideja o potrebi suradnje velikih sila koje moraju osigurati da onih “10 posto problematičnih država” ne odnesu prevagu nad velikom većinom zemalja koje žele mir. Moglo bi se reći da se ta ideja pokazuje posebno važnom nakon novih sigurnosnih izazova koji su nastali nakon geopolitičkih potresa kao što su npr. 11. rujna 2001., ili rast Kine u međunarodnim odnosima, ili aktivnija uloga Rusije u suvremenom kontekstu. Rooseveltov recept za mir bio bi – suradnja velikih sila, a ne daljnje antagoniziranje među njima. To je, ujedno, bio i Wilsonov prijedlog kad je konceptualizirao prvu organizaciju koja je trebala osigurati globalnu sigurnost – Društvo naroda (Ligu nacija). Kao što autor uvjerljivo pokazuje, kritike koje su mu bile upućene – da je time zapravo potakao nestabilnost koja je vodila u novi svjetski rat – nisu bile opravdane. O tome svjedoči i ponovni pokušaj – kroz Organizaciju ujedinjenih nacija, koja je ipak, unatoč svim svojim nedostacima, imala važnu i pozitivnu ulogu u sprečavanju sukoba.

Knjiga koja je pred nama predstavlja značajan doprinos studijama međunarod-

nih odnosa, a naročito globalnog poretka, kao i američke vanjske politike, međunarodne povijesti i 20. stoljeća. Stoga zaslužuje veliku preporuku.

Dejan Jović
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu

Prikaz

Dominique Arel i Jesse Driscoll
Ukraine’s Unnamed War.
Before the Russian Invasion
of 2022

Cambridge, Cambridge University Press, 2023.,
xi + 273 str.

U literaturi o međunarodnim odnosima, kada je riječ o politološkim kao i kada je riječ o povijesnim ili filozofskim raspravama, središnje mjesto zauzima pitanje o uzrocima ratova. Osim pitanja o uzrocima ratova uopće, kao što su npr. ljudska narav, unutarnja narav političkih poredaka, struktura međunarodne anarhije kod čuvenog Kennetha Waltza, postavljaju se i pitanja o uzrocima pojedinačnih ratova. Potonja su od osobitog interesa unutar znanstvene zajednice, ali i izvan nje, među akterima koji sudjeluju u ratovima i koji ih pokreću. Naime, jedan od važnih aspekata ratovanja odnosi se na informacijsko ratovanje, stvaranje i kontroliranje narativa o uzrocima rata, jer on bitno utječe na percepciju poli-

tičke, sigurnosne, pravne i moralne opravdanosti nasilnog sudjelovanja bilo koje zaraćene strane.

Od početka rata u Ukrajini u veljači 2022. godine dolazi do izvanredne proliferacije tvrdnji i rasprava o uzrocima “specijalne vojne operacije”, od Putinova govora kojim je započeta, preko neorealističkih argumenata poznatih autora poput Johna Mearsheimera i Stephena Walta, povijesnih pristupa autora poput Timothyja Snydera, do pristupa niza autora objavljenih, primjerice, na stranicama *Atlantic Councila* koji Kremlj optužuju za agresiju u ime vlastitih imperijalnih težnji. Svi navedeni akteri i autori, ruski i zapadni, smatraju da se neposredna pretpovijest trenutnog sukoba može identificirati u političkim previranjima vezanima uz Euromajdan (2013.-2014.) te period od Janukovičevog bijega i ruske aneksije Krima do 24. veljače 2022. godine. Događaje tog perioda smatraju ključnima za razumijevanje geneze rata u Ukrajini. U kontekstu literature o toj temi objavljen je ove godine važan doprinos autora Dominique Arel i Jessea Driscolla *Ukraine's Unnamed War. Before the Russian Invasion of 2022 (Neimenovani rat Ukrajine. Prije ruske invazije 2022. godine)*. Prije nego li se o njoj išta konkretno napiše, može se naglasiti da je riječ o obveznom štivu za druge autore i širu publiku koji namjeravaju pratiti daljnji tijek rata u Ukrajini, a o njegovim uzrocima dati informirano mišljenje.

Prema autorima, ruska invazija Ukrajine 2022. godine jasno je vezana uz događaje iz 2013./2014. godine. Iz Kremlja je pobunjenički sukob na Krimu i u istočnom Donbasu nazvan građanskim ratom kako bi se mogla negirati međudržavna komponenta sukoba i, dakako, ruska uključenost

u njega. Međudržavni karakter sukoba u tom su periodu negirali i Ukrajinci, govoreći radije o protuterorističkoj operaciji na istoku svoje države. Zbog takvih stavova ruske i ukrajinske strane autori su za naslov izabrali izraz “neimenovani rat”. Obje zaraćene državne strane nastojale su zasebnim vokabularom i izgradnjom narativa utjecati na sukob još od 2014. godine. No tvrdnja o izostanku međudržavnog karaktera sukoba nije u skladu s dokaznom građom, a autori tvrde da je moguće razumjeti zašto između 2015. i 2022. godine, tj. između Sporazuma Minsk II i početka “specijalne vojne operacije” nije pronađeno političko rješenje.

Nakon što je zauzela Krim, Rusija je reagirala na događaje koje nije mogla kontrolirati i poslala je trupe samo u ona područja Ukrajine u kojima nije očekivala veći otpor (istočni Donbas). No u Kremlju nisu razumjeli vezanost dijela populacije koji govori ruski jezik za ukrajinsku državu i nisu predvidjeli da će njihova intervencija transformirati Ukrajinu u kohezivniju “ukrajinsku” državu. Pritom je važno naglasiti da je u recentnoj povijesti koju autori nastoje rekonstruirati ključna uloga pripisana tijeku događaja i akterima u Ukrajini i Rusiji, a ne teorijskoj pozadini i širokim geopolitičkim tezama o “neminovnom” sukobu Rusije i Zapada, pri čemu su jednostavne, iako intuitivne, podjele između govornika ruskog i ukrajinskog jezika kao indikatora političke ili čak civilizacijske pripadnosti podvrgnute kritici.

Razmišljajući o ratu u Ukrajini kao o sukobu koji je počeo još 2014. godine, ali koji punu rusku invaziju uključuje tek od 2022. godine, javljaju se pitanja o ranijim ruskim ambicijama i predviđanjima te o tome kako je nedostatak ostvarenja tih ambicija

doveo do pune invazije. Prema autorima, kremaljske su vlasti po gubitku utjecaja na središnju vlast u Kijevu 2014. godine, čini se, isprva očekivale da će aneksija Krima i početak pobune na krajnjem istoku Ukrajine (istočni Donbas) utjecati na snažnu političku podjelu ukrajinske populacije između zapada zemlje gdje se govori ukrajinski i istoka gdje se govori ruski, te da će rusofona pobuna biti daleko većih razmjera. Dok je standardna zapadna nomenklatura za događaje početkom 2014. obuhvaćala nazive Euromajdan i Revolucija dostojanstva, ruski su mediji u nadi poticanja šire pobune na ukrajinskom istoku i tzv. “Ruskog proljeća” govorili o fašističkom državnom udaru koji su nacisti u Kijevu izveli uz pomoć zapadnih saveznika. No pobuna je bila ograničena samo na istočni dio Donbasa i do ruskog vojnog uključivanja u kolovozu 2014. godine činilo se da će propasti. Nakon tog uključivanja dolazi do sporazumâ Minsk I i II o prekidu vatre, potonjeg u veljači 2015. godine.

Arel i Driscoll zatim prate događaje, ambicije i predviđanja s ukrajinske i ruske strane od Minska II do “specijalne vojne operacije”. S jedne strane, Rusi su htjeli primjenu Sporazuma, i to na takav način da bi s vremenom vratili utjecaj na ukrajinska unutarnja politička pitanja koji su imali prije 2014. godine. S druge strane, Ukrajinci nisu htjeli primjenu Sporazuma, jer su ga vidjeli upravo kao sredstvo jačanja ruskog utjecaja na vlastitu unutrašnju politiku, a niz političkih i društvenih poteza u Ukrajini u tom periodu bio je vezan uz postizanje veće neovisnosti od Kremlja, adaptaciju na novonastalu situaciju i okretanje prema Zapadu. Među njih spadaju ustavne promjene koje potvrđuju njihovu aspiraciju prema budućem članstvu u

NATO-u, donesene prije nego što je Zelenski (rusofoni istočnjak) došao na vlast, autokefalnost i neovisnost od Ruske pravoslavne crkve, strateško smanjivanje utjecaja ruskog jezika (koje su u Moskvi nazvali genocidnim) itd. Ukratko, ruska strategija koja se od 2015. oslanjala na dugoročne pritiske radi jačanja utjecaja u Ukrajini s vremenom se, osobito u očima kremaljskih aktera, pokazala manjkavom – do početka 2022. godine činilo im se kako Ukrajinu nepovratno gube. Rješenje za neuspjeh u “neimenovanom ratu” vidjeli su u “specijalnoj vojnoj operaciji”, no u njezinom planiranju učinili su, čini se, istu pogrešku kao i 2014. godine. Naime, nisu razumjeli vezanost dijela rusofone populacije za ukrajinsku državu i nisu predvidjeli da će njihova intervencija transformirati Ukrajinu u kohezivniju “ukrajinsku” državu, a ni odlučnost Ukrajinaca (bez obzira na materinji jezik) da se brane i zapadnih saveznika da im pomažu.

Ukraine's Unnamed War može se ocijeniti kao vrijedan doprinos postojećoj literaturi i raspravama o uzrocima rata u Ukrajini, i to iz barem nekoliko razloga. Prvo, geneza knjige vezana je uz period prije veljače 2022. godine, jer su autori nastojali opisati postojeći, neimenovani rat u Ukrajini i prije “specijalne vojne operacije”. Izvorni cilj rukopisa u nastanku, stoga, nije bio objasniti uzroke invazije 2022. godine, već opisati dotadašnje događaje kao “neimenovani rat”, ali je zbog promjene naravi i intenziteta sukoba taj cilj modificiran. Drugo, što po svoj prilici proizlazi iz prvoga, opisani tijekom događaja omogućuje nam ozbiljno kritički preispitati upotrebu osnovnih pojmova i identificiranje početka rata u Ukrajini. Treće, autori ulažu ozbiljan napor u kritički pristup tijekom događa-

ja i postupcima s ruske i ukrajinske strane, nastojeći minimizirati utjecaj vlastitih ideoloških i drugih predrasuda na rezultate istraživanja. Konačno, što proizlazi iz svih dosadašnjih razloga, njihov tretman razdoblja koje opisuju pokazuje da je unatoč popularnoj percepciji rata u Ukrajini kao rata između Rusije i NATO-a, koja ne mora biti sasvim netočna, riječ o sukobu čije su ključne momente i razvoj definirali, *for better or for worse*, upravo ukrajinski i ruski akteri.

Stipe Buzar

Libertas međunarodno sveučilište

Prikaz

Kathleen E. Powers
Nationalisms in International Politics

Princeton University Press, Princeton, 2022.,
 313 str.

Kathleen E. Powers američka je profesorica koja predaje na Sveučilištu Dartmouth te proučava međunarodne odnose i psihologiju. Njena knjiga *Nationalisms in International Politics* izdana 2022. godine povezuje upravo te dvije discipline. S obzirom na naslov knjige i na godinu izdanja, uslijed izbijanja Rata u Ukrajini praktički nije mogla biti relevantnija. Upravo taj rat demonstrira utjecaj nacionalizma na međunarodnu politiku i oslikava kako on može biti destruktivan, jer je postao podlo-

gom ruske agresije, ali i konstruktivan, jer je pružio priliku za nastanak sveobuhvatnog ukrajinskog nacionalnog identiteta. Također, vidljivo je da je ojačao i supranacionalizam u Europskoj uniji na temelju jačanja percepcije Rusije kao prijetnje i iskaza ogromne solidarnosti Ukrajini. Premda je nacionalizam moguće objasniti kroz teorije, one ga objašnjavaju na različite načine, oprečne su i nijedna ne zahvaća sve njegove aspekte. Ipak, prevladava diskurs promatranja nacionalizma i supranacionalizma kao singularnog fenomena. Uz to, nacionalizam se načelno smatra problematičnim, a supranacionalizam korisnim. Powers osporava takav diskurs, te svojom knjigom želi pokazati da se nacionalizam i supranacionalizam ne mogu promatrati u singularu ili izričito pozitivno/negativno, već da postoje različite osnove na kojima su izgrađeni. Autorica smatra da osnova ima najveći utjecaj na militarizam ili volju za suradnjom u okviru međunarodnih odnosa.

U prvom poglavlju "Nationalisms in International Politics" Powers postavlja teorijske osnove izgradnje svojeg budućeg istraživanja. Pokušava objasniti zašto su neki nacionalizmi posvećeni agresivnosti, a neki nisu. Odvaja i nacionalizme koji zagovaraju upotrebu oružane sile od nacionalizama koji je odobravaju u ograničenoj mjeri. Kod supranacionalizama proučava želju o dubljoj sigurnosnoj integraciji naspram sumnjičavosti prema partnerima. Na temelju psihološke teorije odnosnih modela definira jedinstvo i jednakost kao dva različita modela odnosa. Postavljeni modeli mogu prikazati kako će se netko tko se njima koristi ponašati u odnosu na druge. U ovom slučaju to se odnosi na države u okviru sustava međunarodnih odnosa. Je-